

รูปแบบและเครือข่ายการเสริมสร้างความคิด

ภายใต้แนวคิดธนาคารความคิด

Model and networks of goodness promotion Community
under the concept of Goodness Bank

โดย : พระราชวรมณี ดร.(พล อากาศโร),

สังเคราะห์โดย: ดร.อภิษฎา ศรีเครือคง

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

วัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัย

- ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความคิดภายใต้แนวคิดธนาคารความคิด อำเภอพาน จัหวัดเชียงราย ๒) ศึกษาผลการเสริมสร้างความคิดภายใต้แนวคิดธนาคารความคิด อำเภอพาน จัหวัดเชียงราย และ
- ศึกษารูปแบบ และเครือข่ายการเสริมสร้างความคิดของชุมชนภายใต้แนวคิดธนาคารความคิด อำเภอพาน จัหวัดเชียงราย

ภายในฉบับนี้:

วัตถุประสงค์การวิจัย	1
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	2
เครื่องมือและวิธีการ	3
ผลการวิจัย	4
องค์ความรู้ที่ได้รับ	4
วิจารณ์	4

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ประกอบด้วยอุดมการณ์ (ideology) หลักการ (principle) วิธีการ (method) วิถีทาง (means) และเป้าหมาย (end) เพื่อนำพาบุคคลและสังคมไปสู่ความเจริญงอกงามทางจิตใจและปัญญา ด้วยวิถีแห่งการปฏิบัติที่หลากหลาย หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่โบราณกาล และเป็นรากฐานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยมาโดยตลอด แต่

นโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจทำให้สังคมเศรษฐกิจ การเมือง เป็นแบบทุนนิยม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคนไทยอย่างรวดเร็วทั้งทางตรง และทางอ้อม เป็นผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง เพราะการอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมืองใหญ่ๆ มีผลกระทบทางด้านสุขภาพพลานามัย เกิดปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ เช่น โรคเอดส์ เป็นต้น ผู้ที่ทำความดีสามารถนำความคิดของตนมาฝากธนาคารได้ สามารถสะสมความคิด

ได้ โดยปฏิญาณตนต่อหน้าพระรัตนตรัยเพื่อตั้งมั่นทำความดีตามที่ตั้งใจไว้ ความคิดที่ปรากฏในสมถธนาสามารถสร้างความภาคภูมิใจ และความอุ่นใจให้กับเจ้าของความคิดได้ หากมีความดีเป็นจำนวนมาก และเกิดการขัดสนในเรื่องปัจจัยในการดำรงชีวิต ก็สามารถถอนความดีแลกเปลี่ยนของอุปโภคบริโภคได้ ซึ่งสิ่งของต่างๆ ก็จะมาจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป คณะสงฆ์ และจากกองทุน ๑ วัน ๑ บาท ขัดสนเราให้แลกเปลี่ยนสิ่งของ”

หลักธรรมกับการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจ

หลักธรรมสำคัญที่จะมาเป็นเจ้าเรือนนำนาธรรมอื่น ทั้งปวงคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ตามลำดับ ทั้ง ปัญญา ศีล และสมาธิ เป็นการเรียงลำดับเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายในเชิงวิชาการแต่ในทางปฏิบัติ ทั้ง ปัญญา ศีล และสมาธิ ต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กันอย่างผสมผสาน เชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทแนบ ไม่แยกสวาง จึงจะเป็นกระบวนการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์พระพุทธรูปแสดงสัมมาปฏิบัติ คือ ข้อปฏิบัติอย่างละเอียดถูกต้องที่ขยายความปัญญา ศีล และสมาธิที่เรียกกันว่าอริยมรรคมีองค์แปด ประกอบด้วย

๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือสัญชาตญาณหรือเห็นไตรลักษณ์ หรือรู้อริยมรรคและอริยมรรคมีองค์แปด

- และกุศลมูล หรือเห็นปฏิจลสมุบาท
- ๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป
- ๓) สัมมาวาจา ความเจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต ๔
- ๔) สัมมากัมมันตะ ความกระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ๓
- ๕) สัมมาอาชีวะ ความเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ
- ๖) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมปธาน ๔
- ๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ ได้แก่ สติปัญญาฐาน ๔
- ๘) สัมมาสมาธิ ความตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔

สัปปุริสธรรม ๗

สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัปปุริสชน คือ คนดี หรือคนที่แท้ ซึ่งมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นธรรมของสัตบุรุษ ในการบริหารงานในองค์กรต่างๆ ถ้าองค์กรใดมีบุคลากรที่เป็นสัตบุรุษก็ย่อมจะสร้างความเจริญความสามัคคีให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรนั้น เพราะบุคลากรหรือผู้บริหารที่รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ย่อมทำให้การบริหารจัดการของหน่วยงานประสบความสำเร็จตามนโยบายที่ได้วางไว้ หลักสัปปุริสธรรม เป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารองค์กร หรือ

บุคคลสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วย

ให้ตระหนักในเหตุผล รู้จักการวางตัวพอเหมาะพอดี ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม และมีความเป็นตัวของตัวเอง

ตัวเอง จึงมีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการ โดยมีการประยุกต์ใช้ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารจัดการทุกด้าน ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับด้านการวางแผนการพัฒนา ด้านการจัดบุคลากร ด้านการประสานงาน ด้านการรายงาน และด้านการงบประมาณ ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

ทิวฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์

ทิวฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์ หรือทิวฏฐิธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมาย และ ศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภพภาคหน้า

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญอันมีอยู่ ๔ ประการ คือ

- (๑) ความขยันหมั่นเพียร
  - (๒) การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด
  - (๓) คบคนดีเป็นมิตร
  - (๔) เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้
- ทิวฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์ ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง อาจเรียกสั้นๆ ว่า ทิวฏฐิธัมมิกัตถะ

ประกอบด้วย ๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว ๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์

นาถกรณธรรม ๑๐

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายหลักนาถกรณธรรม ๑๐ ว่าเป็น ธรรมอันกระทำที่พึง, ธรรมสร้างที่พึง, คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึงของตนได้ คือ

- ๑) ศิล ความประพฤติดีงามสุจริต รักษาระเบียบวินัย มีอาชีพบริสุทธิ์
- ๒) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้ง
- ๓) กัลยาณมิตรตา ความมีกัลยาณมิตร, การคบคนดี ได้ที่ปรึกษา และผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี
- ๔) โสวจิตสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับผิดชอบ
- ๕) กิ่งกณเณยสุ ทักขตา ความเอาใจใส่ช่วยชวนช่วยในกิจใหญ่น้อยทุกอย่างของเพื่อนร่วมหมู่

สาราณียธรรม ๖

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตากายกรรม ๒) เมตตาวาจากรรม ๓) เมตตามโนกรรม ๔) สาธารณโภคี 5) สีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ได้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบและเครือข่ายการเสริมสร้างความดีภายใต้แนวคิดธนาคารความดี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

คณะ รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง สามารถจัดทำให้สำเร็จเรียบร้อย

๖) อัมมกามตา ความเป็นผู้ใคร่ธรรม คือ รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดรู้จักฟัง ทำให้เกิดความพอใจ นำร่วมปรึกษาสนทนา ชอบศึกษา ยินดีปรีดานในหลักธรรมหลักวินัยที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไป

๗) วิริยารัมภะ ความขยันหมั่นเพียร คือ เพียรละความชั่ว ประกอบความดีมีใจแก่กล้า บากบั่นก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้งธุระ

๘) สันตุฏฐิ ความสันโดษ คือ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัย ๔ ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรมของตน ๙) สติ ความมีสติ รู้จักกำหนดจดจำระลึกการที่ทำความดีที่ได้ ไม่ได้

มีความประมาท

๑๐) ปัญญา ความมีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้จักคิดพิจารณา เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

สุจริต ๓

หลักสุจริต ๓ ว่าด้วยการประพฤติดี ใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย
- ๒) วาจสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) ใช้ การแจกแจง ความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) ร้อยละ (percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) เพื่อนำมาวิเคราะห์สมมุติฐานในการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติ (t-test แบบ dependent samples) เพื่อทดสอบค่าที่กรณีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน และตามตัวแปรอิสระโดยไขสูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way ANOVA) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ .๐๕

เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ

๓) มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ คิดสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต “พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน” “...พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเองถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...” “...ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...”เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ๑) สภาพการเสริมสร้างความดีโดยการเชื่อมโยงหลักธรรมกับการดำเนินงานของธนาคารความดี มีทั้งสิ้น ๓ หลักธรรมที่สำคัญได้แก่ การดำเนินงานจะเน้นให้ความสำคัญกับหลักการอิทธิบาท ๔ มุ่งเน้นให้เห็นความผูกพันและความสม่ำเสมอในการทำงาน การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโครงการสามารถเชื่อมโยงได้กับหลักอปริหานิยธรรม ๗ อันแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อผู้มีประสบการณ์และองค์ความรู้ในชุมชน อีกทั้งยังให้เกียรติแก่สมาชิกที่ทำงานร่วมกันอีกด้วย ซึ่งส่งผลอย่างสำคัญต่อผลการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดผล ๔ กล่าวคือเป็นการเสริมพลังให้กับการทำงานในชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขมากยิ่งขึ้น ๒) ผลการเสริมสร้างความดี ทำให้เกิดการเสียสละ ความพอใจต่อการอุทิศเวลา การสละทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้การดำเนินรูปแบบนี้ยังเป็นต้นแบบให้เกิดการขยายแนวทางออกไปสู่ชุมชนรอบข้าง และ ๓) เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประกอบไปด้วย ๔ เครือข่ายที่สำคัญคือ เครือข่ายผู้นำชุมชน, เครือข่ายชาวบ้าน, เครือข่ายอาสาสมัครภายในชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ภาคประชาสังคม ท้ายที่สุดจะเห็นได้ว่าเกิดรูปแบบการเสริมสร้างความดี ๔ รูปแบบ โดยมีความมุ่งมั่นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายร่วมกัน

วิจารณ์

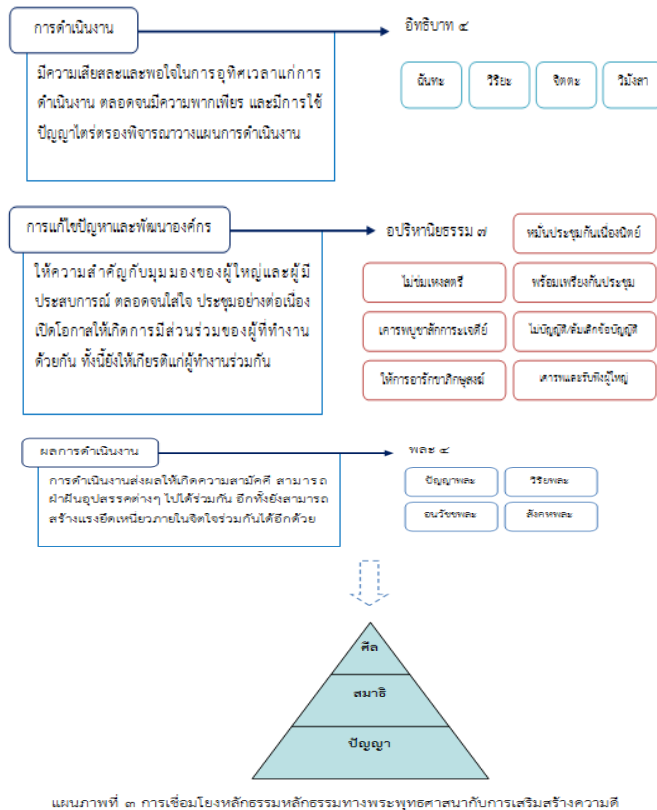
การส่งเสริมให้คนทำความดี และสร้างศรัทธาใจให้กับผู้ที่กระทำความดีกับการที่ได้เห็นความดีของตนเกิดประโยชน์เป็นรูปธรรมสามารถที่จะจับต้องได้ เช่นเดียวกับการที่คนที่ทำมาหากินอย่างสุจริตเพื่อให้ได้เงินเพื่อใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต เมื่อทำงานได้เงินมากก็เกิดความภาคภูมิใจในเงินที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของตน และเมื่อมีเงินเหลือก็นำไปฝากธนาคารเกิดความอบอุ่นใจ จึงได้เกิดแนวความคิดนำรูปแบบของ "ธนาคาร" มาเป็นต้นแบบในการดำเนินงานของ "ธนาคารความดี" โดยให้ผู้ที่ทำความดีสามารถนำความดีของตนมาฝากธนาคารได้ สามารถสะสมความดีได้ โดยปฏิญาณตนต่อหน้าพระรัตนตรัยเพื่อตั้งมั่นทำความดีตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งเป็นการยากที่จะพิสูจน์หรือเชื่อได้ว่าผู้ที่มาฝากความดีจะสามารถทำความดีได้ตามที่ฝากหรือไม่ แต่เนื่องจากเป็นโครงการที่ส่งเสริมคนดี ก็เชื่อในความซื่อสัตย์ ของผู้ฝากความดี ซึ่งหากผู้ฝากไม่สามารถทำความดีได้ตามที่ตนตั้งใจไว้ ก็สามารถถอนความดีได้ ความดีที่ปรากฏในสมุดธนาคารก็จะสามารถสร้างความภาคภูมิใจ และความอุ่นใจให้กับเจ้าของความดีได้ หรือหากมีความดีมากแล้ว หากขาดเงินในเรื่องปัจจัยในการดำรงชีวิต ก็สามารถถอนความดีแลกสิ่งของเหล่านี้ได้ ซึ่งสิ่งของต่างๆ ก็จะมา

จากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป คณะสงฆ์และจากกองทุน ๑ วัน ๑ บาท เพื่อเติมโอกาสให้กับผู้ยากไร้ อย่างไรก็ตามแม้หลักการนำความดีมาแลกสิ่งของจะเป็นหลักการแรกเริ่มของการจัดตั้งธนาคารความดีขึ้นภายในหมู่บ้านแต่หลักการดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นคำตอบของการทำความดี เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของคนที่ขาดแคลนเท่านั้น เพราะหลักการของธนาคารความดีคือ "ทำความดีสร้างค่าความเป็นคน ยามขัดสนเราให้แลกเปลี่ยนสิ่งของ"

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- โกวิทย์ พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- จิตจางัน กิติกริตติ. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คุณพินอักษรกิจ, ๒๕๓๖.

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

- พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมโม. พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics). กรุงเทพฯ: สำนักธรรมสพธรรมิก, ๒๕๔๘.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๕๓.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. นนทบุรี: สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๖.